

Харківський Кобзар

*До вшанування пам'яті
видатного українського
письменника,
композитора,
театрального і
громадсько-політичного
діяча - Гната Хоткевича)*

У селищі Високому на Харківщині зберігся будинок, звідки лютому 1938–го назавжди забрали чекісти. Народився цей світлий чоловік у Харкові 31 грудня 1877 року. «Батько мій був граф, потомок великих і славних гетьманів Хоткевичів. Правда, він служив поваром, але то внаслідок родинних інтриг (вони ж усе інтригують, оті вельможні пани), — згадував Хоткевич. — Мати моя теж була графиня, Сумського в'їзду Харківської губернії. Між іншим, зазнала ще кріпацтва й добре його пам'ятає... Розказувала мені матуся, як вони переїхали до Харкова шукать долі, як я народився, а грошей нема, батько не знайде посади». Ось на таких «дріжджах» виростав літератор, мистецтвознавець, композитор і бандурист, історик і етнограф. У 1900 році він закінчив Харківський технологічний інститут. У студентські роки опанував гру на бандурі і так захопився, що створив цілу школу бандурництва для молоді. Разом з Опанасом Матюшенком (згодом організатором повстання на панцернику «Потемкин») ставив вистави, мандрував пам'ятними місцями козацтва. Перейнявся соціалістичними ідеями. Його навіть на рік виключали з інституту, як неблагонадійного.

У 1905 році «засвітився» як революціонер, довелося емігрувати до Галичини. Коли в 1912–му повернувся до Києва, його тут же заарештували і вислали за межі України. На малу батьківщину повернувся аж в роки української революції. Радянську владу сприйняв щиро й привітно, як захисницю бідноти і трударів. Ці ж теми червоною ниткою єднають чи не всі його твори. Пише книжку і статті про українські народні музичні інструменти. Створює музичні етюди про козацтво. Знімається у фільмі «Назар Стодоля» в ролі кобзаря Кирика. Працює над тетралогією про Тараса Шевченка «З сім'ї геніїв». Дві її частини видавництво передало на рецензію «головному українізатору» Миколі Скрипнику. А він у 1933–му наклав на себе руки... Чомусь вважається, що саме тексти про Шевченка стали поштовхом до арешту Хоткевича. Насправді ж, саме його життя, що іскрилося творчістю й українською самобутністю, дратувало «диктаторів пролетаріату».

Від початку 1930-х його критикують у пресі, звинувачують у «буржуазному націоналізмі», його твори не друкують. «Як мені далі жити, — пише Гнат Мартинович до різних інстанцій. — Мене позбавили праці і хлібних карток. Ми голодуємо. Я спроможний купити лише один кухоль квасолі на день, із якої варимо на всіх юшку... На двох дітей маємо тільки одну пару чобіт, а їм же треба ходити до школи... В нас нічим топити... Вода в хаті замерзає...».

У лютому 1938 року Хоткевича заарештували як «учасника антирадянської української націоналістичної організації» А 8 жовтня того ж року розстріляли.

Нині в селі Високому — Музей Гната Хоткевича. Коли донька Гната Хоткевича Галина вперше приїхала сюди з Франції, у їхній хаті мешкали чотири сім'ї. Завдяки невтомній праці світлої пам'яті Петра Черемського, харківська адміністрація посприяла переселенню частини мешканців і в двох кімнатах розмістили перший в Україні Літературно-меморіальний музей Гната Хоткевича.

Музей у Криворівні

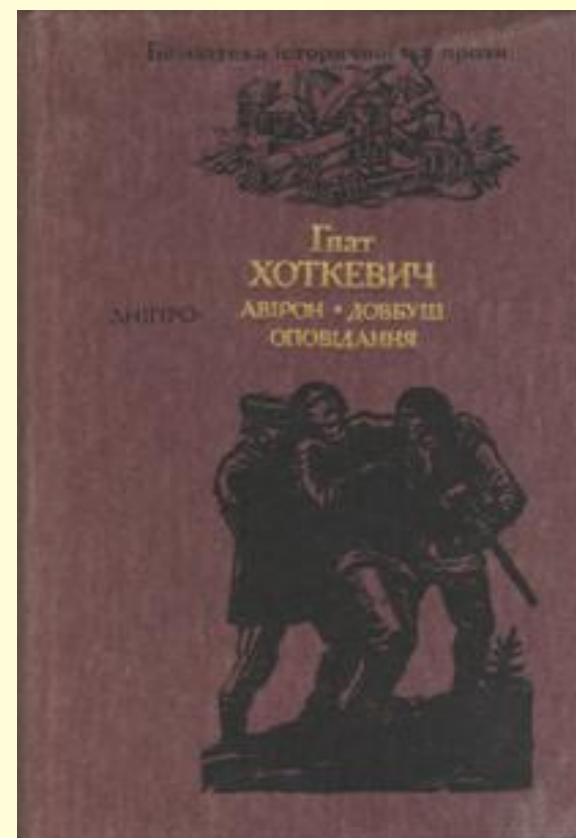
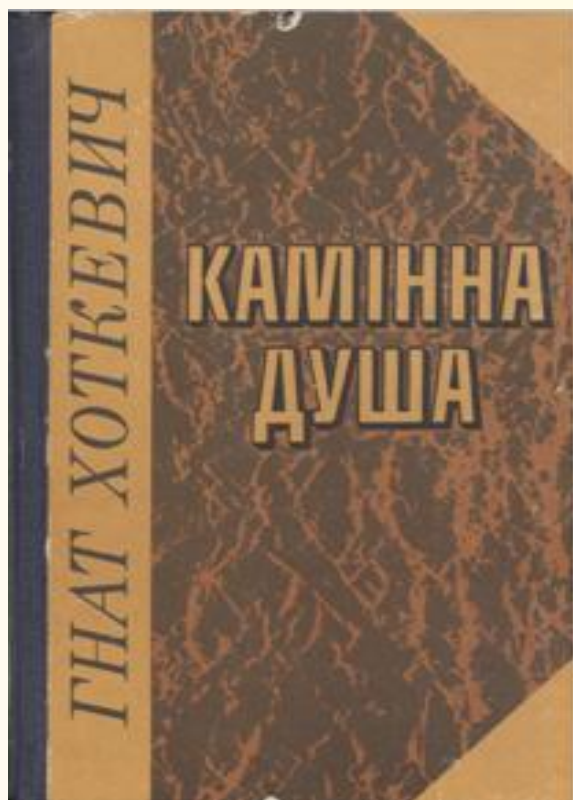
«У Криворівні Гнат Хоткевич збирався зупинитися на рік, а прожив тут шість років», — розповідає краєзнавець, учитель криворівненської школи Іван Зеленчук. Після барикадних подій у Харкові 1905 року Леся Українка допомогла Хоткевичу нелегально перейти кордон між Російською та Австро-Угорською імперіями. У Львові етнограф Володимир Гнатюк порадив йому поїхати у Криворівню. Згодом Хоткевич писав: «Коли я приїхав на Гуцульщину, то роззявив рот. Шість років ходив із відкритим ротом і виїхав з відкритим ротом». Поселився художник у господаря Петра Потяка. Хата мала великі хорони, одну з трьох кімнат винайняв Хоткевич. Майже рік тут у нього мешкав Лесь Курбас.

Господарі років 30 тому побудували на місці старої хати нову. Але збереглася хатчина на мальовничому пагорбі, під яким шумує гірський потік. Мабуть, Хоткевич не раз встановлював там свого мольберта і малював.

У хаті — три кімнати, вистачить місця і для експозиції, і для відпочинку «паломників історичними місцями України», художників, письменників. У хаті збереглися автентична піч і лавиці. Експозицію можна буде збагатити фотографіями, побутовими речами початку ХХ століття і картинами Гната Хоткевича. «Ми хотіли б у цьому музеї відобразити дві грані його таланту — художника і письменника, бо «Камінну душу» він тут написав, — розповідає Іван Зеленчук. — Хоткевич як театральний діяч представлений у музеї села Красноїлля, де в 1910 році Хоткевич організував гуцульський театр, що з виставами їздив у Чернівці, Харків, Миколаїв, Одесу, Краків, Москву».

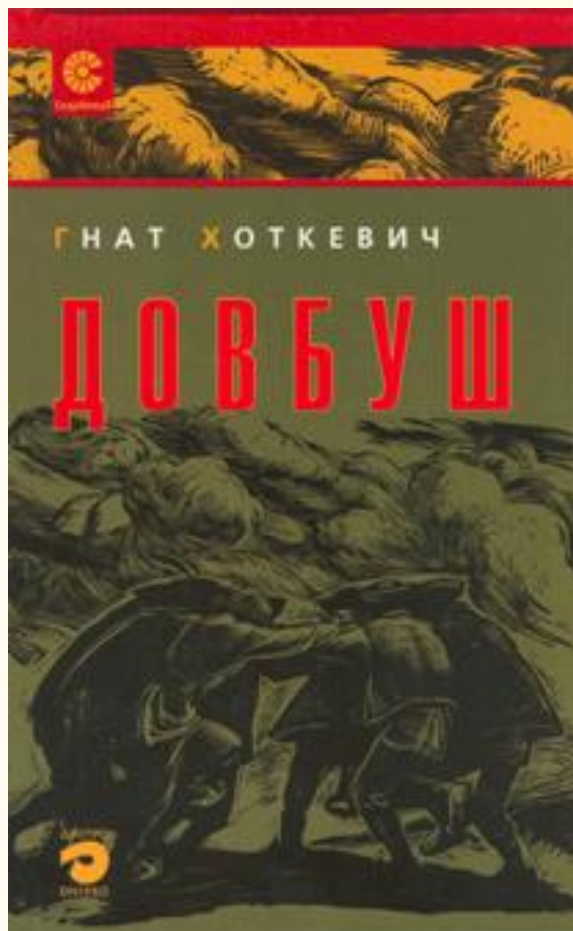

*Хоткевич, Г. Авірон; Довбуш : повісті , оповідання / Г. Хоткевич ;
упоряд. , авт. післямови Ф. П. Погребенник. – К. : Дніпро, 1990. – 559 с.*

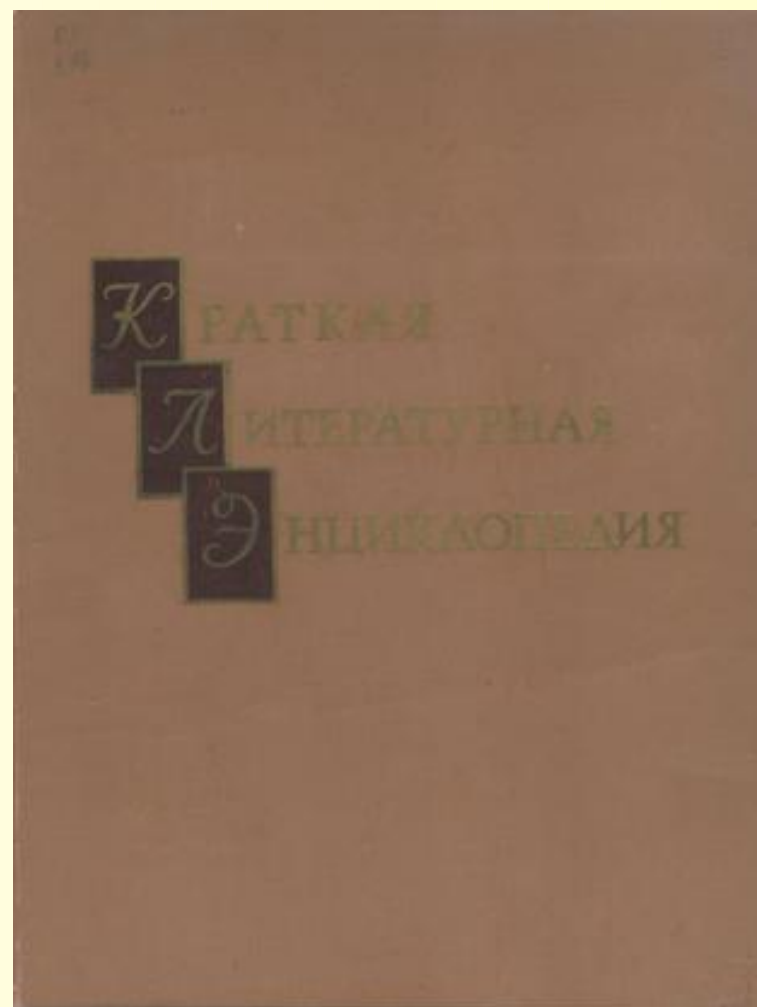
Хоткевич, Г. Камінна душа : повість / Г. Хоткевич. – К. : Дніпро, 1984. – 295 с.

Хоткевич Гнат Мартынович // Карнацевич В. Л. 100 знаменитых харьковчан / худож. – оформитель Л. Д. Киркач-Осипова. – Х. : Фолио, 2005. – С.457 – 461.

Хоткевич, Г. Довбуш : повість / Г. Хоткевич. – К. : Дніпро, 2004. – 392 с.

Харківський Кобзар // Кушнар'ов Є. П. 100 кроків Харківською землею /худож. – оформлювач І. В. Осіпов. – Х. : Фоліо, 2004. – С. 325 -328.

Краткая литературная энциклопедия / гл. ред. А. А. Сурков. – М. : Сов. энциклопедия, 1975. – 1136 с., ил.